

ПОЛЬСЬКИЙ ДОСВІД ПІДТРИМКИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА З ВИКОРИСТАННЯМ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ

У.Б.Бережницька

ІФНТУНГ, 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська 15, тел. (03422) 42308
e-mail: office@fpp.if.ua

Стаття посвячена дослідженню європейської практики функціонування системи державної підтримки малого і середнього підприємництва на прикладі Республіки Польща. Особливу увагу уделено визначенню основних напрямків державної політики в Польщі, направленої на розвиток малого і середнього бізнесу, досвіду впровадження і фінансування програм державної допомоги. Автором також проаналізована інфраструктура підтримки підприємництва і розглянуті взаємозв'язки польських інституцій оточення бізнесу. Отримані висновки за результатами дослідження світового досвіду проєктуються на умови національної економіки.

The article is devoted to investigation of European practice of functioning of the system of state support of small and medium entrepreneurship by using as an example the processes in Poland Republic. The special attention is paid to definition of the main directions of the governmental policy in Poland, directed to the development of small and medium business, the experience of implementation and financing of the state aid programs are also opened in details. The infrastructure of entrepreneurship support is analysed by the author, and intercommunications of Polish institutions of business environment are considered. The results of the world experience investigation let form the conclusions which are projecting on the national economy conditions.

Слід вважати справедливим твердження фахівців про те, що мале підприємництво є невід'ємною складовою світової ринкової господарської системи. Особливу увагу й свою підтримку приділимо сміливій заяві Дриги С.Г. [1], коли він стверджує, що в економічній науці давно вже стали аксіоматичними такі поняття:

– малий бізнес відіграє найважливішу роль при вирішенні завдань економічного і соціального характеру;

– активна державна підтримка розбудови малого підприємництва в майбутньому забезпечує створення більшої чисельності робочих місць, збільшує базу оподаткування та ріст національного доходу.

Не менш важливим моментом в цьому контексті є й те, що, підтримуючи малий та середній бізнес, держава водночас сприяє розвитку промисловості, в тому числі й нафтогазового комплексу. Нафтогазову промисловість можна назвати становим хребтом сучасної економіки. Адже забезпечення ресурсами нафти і газу – основа енергетичної безпеки та запорука розвитку економіки будь-якої країни світу. Тому залучення малого й середнього бізнесу до розвитку даної галузі промисловості повинно отримувати сприяння з боку органів державної влади, а державні програми підтримки підприємництва повинні бути націленими на розвиток промислового виробництва, на перехід малого й середнього підприємництва до сектора великого.

Сьогодні припинити руйнівний вплив негативних тенденцій, що набувають стабільного характеру в економіці малого й середнього бізнесу, можливо лише при негайному втручанні держави в процеси його розбудови. До того ж розробка та обґрунтування державних програм повинна опиратись на політико-економічний аналіз проблеми, її сегментацію в макроеконо-

проблеми, її сегментацію в макроекономічних процесах національної економіки та практичні мікроекономічні механізми вирішення [2].

Для повного виконання даного завдання варто також розширити простір погляду на проблеми, провести аналогію з типовими прикладами світової практики. Адже більш ефективно використати наявний досвід роботи, ніж самостійно придумувати процеси, які, як виявляється, вже давно працюють й приносять позитивні результати.

Завдання автора даної статті полягає в дослідженні досвіду реалізації та фінансового забезпечення державної політики підтримки малих та середніх підприємств (МСП) у Республіці Польща з метою виявлення найбільш ефективних механізмів, які мають можливість бути впровадженими в Україні. Не менш важливим моментом в цьому контексті є аналіз саме тих процесів державного сприяння розвитку МСП в Польщі, саме такого польського досвіду використання фінансових ресурсів бюджету, найбільш відповідає українській системі державної підтримки підприємництва.

Оскільки Республіка Польща є членом Європейського Союзу (ЄС), то таке поняття як «державна допомога» трактується відповідно до вимог Європейської спільноти. Окреслимо принципи надання допомоги з боку держави за світовим досвідом.

Відповідно до Договору про заснування Європейської спільноти [3] допомога, що надається підприємству, вважається державною, якщо:

1) надається державою або здійснюється за рахунок ресурсів держави;

2) надається на умовах, більш сприятливих ніж ті, що пропонуються на ринку;

3) має вибіркового характеру (надає переваги окресленому підприємству, підприємствам чи виробництву окреслених товарів);

4) загрожує конкуренції, тобто заважає їй та впливає на торгівлю між державами – членами ЄС.

Державна допомога надається на підставі індивідуальних заяв – програм допомоги. До основних категорій такої допомоги належать:

– регіональна допомога (для менш розвинених регіонів);

– горизонтальна допомога (тренінги, працевлаштування, захист навколишнього середовища);

– секторна допомога.

Органом, який приймає рішення щодо відповідності наданої допомоги законодавству Спільноти є виключно Європейська Комісія. Будь-яка допомога, яка надається підприємцям органами державної або місцевої влади, підлягає поданню саме до Єврокомісії. Допомога не може надаватись до того часу, доки Єврокомісія не дасть на це згоду, а держава – член ЄС протягом цього часу має утриматися від надання такої допомоги. Подання державної допомоги до Єврокомісії має форму так званого повідомлення – нотифікації. Винятком від процесу нотифікації є допомога «de minimis» – тобто підтримка на суму, яка не перевищує 100 тис. євро, що надається підприємцям на термін до 3 років, а також та допомога, яка надається на підставі так званого «групового виключення». Групове виключення охоплює наступні категорії допомоги:

– допомога малим та середнім підприємствам;

– допомога, призначена для досліджень та розвитку;

– допомога, призначена для працевлаштування;

– допомога на тренінги.

Також згідно з Договором про заснування Європейської спільноти Європейська Комісія має бути поінформована про плани, пов'язані з наданням державної допомоги державою – членом ЄС. Це передбачає також й те, що Єврокомісія у співпраці з державами – членами ЄС проводитиме поточний перегляд всіх схем допомоги, які функціонують в окремій державі.

Не будемо далі вдаватись до розгляду процедурних питань, проте варто зауважити, що всі нюанси щодо подання заяви на отримання державної допомоги, її оцінка Єврокомісією встановлені однаковими для всіх країн – членів ЄС. Зауважимо лише, що до даної системи введено так званого «посередника»; в Польщі це – Управління з питань захисту конкуренції та споживачів. Дана структура готує власні висновки щодо проектів – заяв державної допомоги – перед їх поданням до Єврокомісії, надає додаткову інформацію до Єврокомісії стосовно програм, і основне – здійснює моніторинг використання державної допомоги в країні. Управління також готує річні звіти про державну допомогу, отриману підприємцями у Польщі.

Допомога держави у Республіці Польща може надаватися в різних формах: дотації, преференційний кредит, доплати, пільги, скасування боргів тощо. Детальніше даний механізм буде розглянуто пізніше, а зараз пропонується оцінити загальну політику Уряду щодо сектора МСП.

В Польщі перша програма підтримки МСП була прийнята Урядом у 1995 році на період до 1997 року. Чергова програма політики Уряду відносно МСП мала назву “Напрямки дій Уряду по відношенню до МСП до 2002 року”, яку Рада Міністрів Республіки Польща прийняла на засіданні 11 травня 1999 р. Тепер чинним документом є “Напрямки дій Уряду по відношенню до МСП від 2003 до 2006 року”, який був прийнятий Радою Міністрів 4 лютого 2003 р. Крім того, Уряд підготував програму розвитку системи позикових та гарантійних фондів для МСП на період 2002-2006 рр. Ця програма називається “Капітал для підприємливих” і була прийнята Радою Міністрів на засіданні 13 серпня 2002 р. Її основна мета – полегшити підприємцям доступ до зовнішніх джерел фінансування їх діяльності.

Яких же напрямків повинен дотримуватись Уряд відповідно до зазначених вище програм в період 2002-2006 років? Мета політики Уряду відносно МСП до 2006 року – створити економічну активність цього сектора, що призведе до зростання кількості робочих місць та підвищить його конкурентоспроможність, надасть можливість функціонувати на Єдиному європейському ринку. Вказана мета досягається через дотримання таких основних напрямків:

– підтримка дій, що сприяють розвитку МСП;

– покращення правового поля й адміністративного середовища МСП, а також розвиток підприємливості у суспільстві;

– розвиток інституційного середовища МСП;

– підтримка інтеграції фірм та їх діяльності на міжнародній арені.

Надамо характеристику дій, що здійснюються в межах визначених напрямків:

1. Підтримка дій, що сприяють розвитку МСП. Діяльність в цьому напрямку охоплює такі форми підтримки як консультаційна допомога, тренінги та фінансова підтримка.

В рамках консультаційної допомоги підприємці можуть отримати фінансову допомогу на запровадження нових технологій, систем якості та управління середовищем, розвиток й модернізацію підприємства, консолідацію підприємств, експортну діяльність, фінансування діяльності тощо. Тренінги охоплюють питання щодо управління підприємством, законодавства, застосування комп'ютерних технологій, маркетингу, фінансування розвитку.

Фінансова підтримка підприємців здійснюється з метою пристосування їх до нової ситуації, диверсифікації діяльності, розвитку нових видів діяльності; охоплює додаткове фінансування розвитку та модернізації підприємства, запровадження інновацій і нових технологій, а

також допомогу у фінансуванні дій, спрямованих на забезпечення відповідних умов безпеки та гігієни праці.

Підприємці отримують (за посередництва Польського агентства розвитку підприємництва (ПАРП) та 16-ти Регіональних інституцій фінансування (РІФ), які співпрацюють з ПАРП) фінансову допомогу в формі дотацій, які надаються як повернення частки вже понесених витрат. Заява про надання допомоги разом з необхідними додатками подається до відповідної за місцем реалізації проекту РІФ. Тут заяви проходять оцінку на відповідність формальним критеріям, після чого пересилаються до ПАРП, де проводиться оцінка змісту, технічно-економічний аналіз поданих заяв, приймається рішення про подальше надання допомоги. Після закінчення реалізації проекту заявник – підприємець подає до відповідної РІФ кінцевий звіт та заяву про виплату допомоги, після чого отримує її від ПАРП.

Також в Польщі працює близько 150 Консультативних пунктів (КП), де підприємці із сектора МСП можуть скористатися безкоштовними інформаційними послугами стосовно адміністративно-юридичних питань, пов'язаних з господарською діяльністю та питань щодо управління підприємством. У КП підприємці можуть також отримати інформацію стосовно принципів підготовки заяв на дотації, які надає ПАРП. Для прикладу, в 2004 році безкоштовними інформаційними послугами в КП скористалися близько 36 тисяч підприємців. Фінансова допомога на консультативну діяльність та інвестиційні дотації для підприємців складають біля 10-ти тисяч заяв в рамках трьох програм «Phare 2002», та близько 7-ми тисяч заяв, поданих на Секторну операційну програму «Підвищення конкурентоспроможності підприємств» (грудень 2004 р.). Крім того, профінансовано 168 цільових проектів, реалізованих фірмами з сектора МСП. Окремою формою допомоги є підтримка підприємництва та створення нових робочих місць в селах.

2. Покращення правового поля і адміністративного середовища МСП та сприяння розвитку підприємливості – це аналіз правового поля, його зміни, формування підприємливості.

В результаті реалізації політики Уряду, в 2004 році ухвалено Закон про свободу господарської діяльності та опрацьовано звіт «Підприємництво в Польщі 2004». Проводяться аналіз та анкетні дослідження правового поля МСП, підтримуються ініціативи, метою яких є пропагування підприємництва: організація курсу на найкраще молодіжне мікропідприємство та ініціатива створення студентських бізнес-інкубаторів. Реалізуються програми нових форм працевлаштування, таких як «Тимчасова робота», «Ротація», «Телепраця».

3. Розвиток інституційного середовища МСП – сприяння розвитку інституцій, системи позикових та гарантійних фондів, розвиток інформаційних систем.

Середовище МСП складають різноманітні інституції, які впливають на діяльність підприємця. Це не тільки владні установи, а й громадські організації, фінансові інституції, такі, що надають допомогу. Сюди входять також освітні установи, юридичні, контори науково-дослідні інститути та інфраструктурне оточення, місцеве самоврядування, а також комерційні структури, які діють для отримання прибутку.

ПАРП відповідає за дотримання стандартів діяльності інституцій, що входять у систему інституційної підтримки МСП та фінансову підтримку ініціатив цих структур. В мережі Вітчизняної системи послуг (ВСП) для МСП знаходиться 181 акредитованих центрів. Слово «акредитований» означає, що в такому центрі діє система підтримки якості згідно з нормою ISO 9001:2001, що гарантує окреслений стандарт пропонованих послуг.

Вже згадана вище програма «Капітал для підприємливих» охоплює збільшення капіталу регіональних і локальних позикових фондів та фондів надання гарантій. Планується створити більше ніж 70 позикових фондів і близько 60 фондів гарантій для МСП. Діяльність включає також створення і розвиток баз даних в мережі Інтернет. Для прикладу, працюють такі бази даних: eulex.mg.gov.pl, де можна знайти законодавчі акти ЄС польською мовою; веб-сайт e-msp, де знаходиться інформація про ринок капіталу; а також інтернет-форум UKIE, який присвячено новим регуляторним рішенням ЄС. Підтримкою охоплюються також органи місцевого самоврядування, в частині, яка стосується розвитку інфраструктури для розвитку МСП.

4. Підтримка інтеграції фірм і діяльності на міжнародній арені – сприяння співпраці між підприємцями, пропагування фірм та їх продукції, пропагування за кордоном польських досягнень.

Для підвищення конкурентоспроможності польських підприємців на міжнародному ринку та пропагування польської продукції за кордоном фірмам пропонується допомога в організації спільних заходів. Дуже важливим є обмін та пропагування найкращого досвіду стосовно підтримки МСП на міжнародній арені. Досі було підписано 8 договорів про реалізацію спільних дій; про створення спільної пропозиції реалізації державного замовлення підписано один договір, а про консолідацію – 5 договорів (за даними ПАРП).

Черговою діяльністю, яка підтримується Урядом, є участь підприємців в ярмарках, виставках, торговельних місіях тощо. До кінця квітня 2004 р. була надана фінансова допомога біля 1700 підприємцям, які брали участь у виставках, та підтримано 86 торговельних місій. 40 організацій отримали дотації на підтримку участі в роботі міжнародних організацій і груп.

Джерелом фінансування дій в межах даних спрямувань є кошти державного бюджету та кошти структурних фондів (кошти ЄС). Адресатами програм є МСП та інституції бізнес-середовища. У системі підтримки МСП в Польщі (рис. 1) найважливіше місце займає ПАРП.

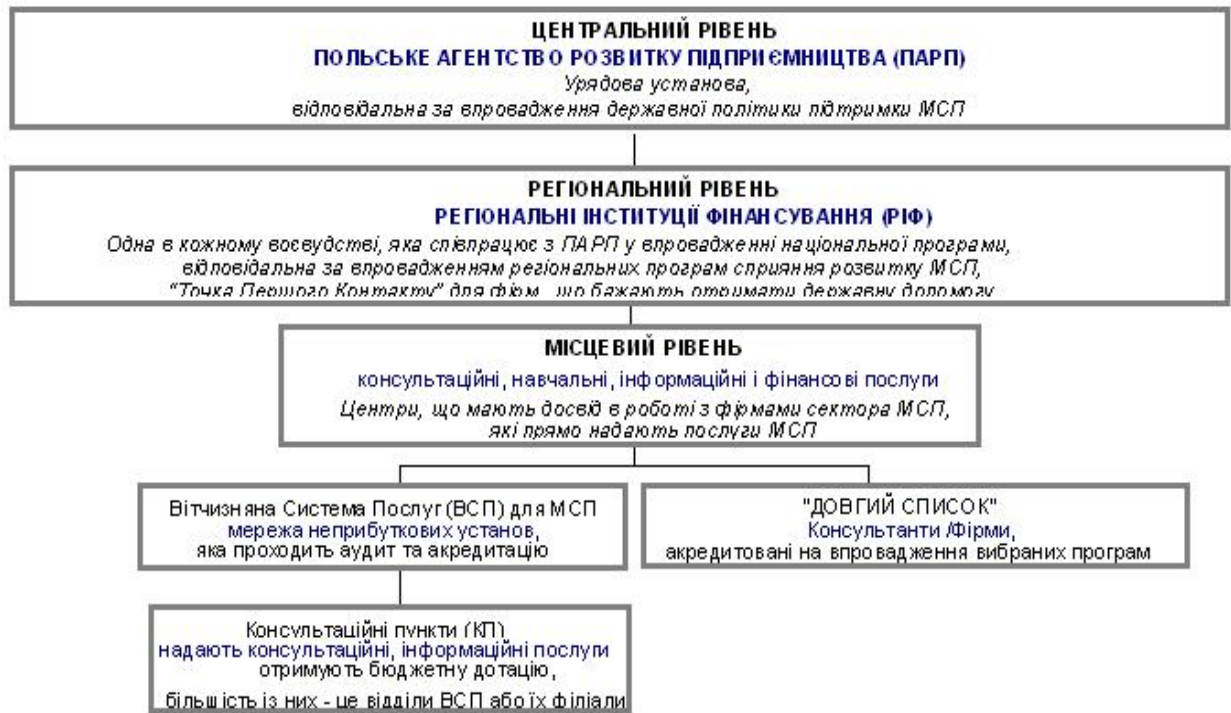

Рисунок 1 – Система підтримки МСП у Польщі

Тому пропонуємо детальніше розглянути принципи діяльності даної установи.

ПАРП є урядовим агентством, що підпорядковується Міністру у справах економіки. Дана структура створена у 2000 році на підставі Закону [4] про створення Польського агентства розвитку підприємництва. Завданням агентства є управління фінансовими ресурсами, що надходять з державного бюджету та ЄС, які призначені для підтримки підприємництва й розвиток людських ресурсів, з особливою увагою до потреб МСП. Метою діяльності даного агентства є реалізація програм розвитку економіки, особливо у сфері підтримки МСП, експорту, регіонального розвитку, використання нової техніки і нових технологій, створення нових місць праці, попередження безробіття, а також розвитку людських ресурсів. Нагляд за діяльністю ПАРП здійснює Наглядова Рада, в склад якої входять представники міністерств, які є ключовими для економічного розвитку: Економіки та Фінансів, а також представники об'єднань підприємців (Конфедерації Польських Працедавців, Польської Конфедерації Приватних Працедавців, Товариства Польського Ремесла, Головної Ради Товариств Торгівлі і Послуг). У Наглядовій Раді ПАРП приймає участь також представник органів місцевого самоврядування.

ПАРП відповідає за впровадження інструментів безпосередньої допомоги підприємцям з сектора МСП. Основні з таких інструментів допомоги – це дотації, які надаються у формі безповоротної допомоги, але за принципом повернення витрат. Найбільш розповсюджені форми допомоги містяться у двох категоріях: дотації на консультації та на інвестиції.

ПАРП не має відділень на території країни. При реалізації програм підтримки МСП Агентство співпрацює з вибраними шляхом конкурсу Регіональними інституціями фінансування – вже згадуваними як РІФ. У більшості випадків – це агентства регіонального розвитку, що діють на території окремого воєвудства або інституції, що мають відповідний досвід у сфері підтримки МСП (такі як палати, фонди, товариства). Вони відповідають за регіональні програми, спрямовані на розвиток МСП; а також співпрацюють з ПАРП при реалізації національної програми. Окрім цього, кожна з РІФ надає безоплатно інформаційні послуги для МСП в рамках роботи регіонального Консультаційного Пункту (КП) та наглядає, координує й здійснює моніторинг діяльності мережі КП на території воєвудства.

Всі РІФ є зареєстрованими у мережі ВСП. Вітчизняна система послуг для МСП (ВСП) – це мережа організацій, які добровільно співпрацюють між собою, є фінансово незалежними й неприбутковими. Вони надають послуги з консультування, організації та проведення тренінгів, надають інформаційні, фінансові послуги (в тому числі надання позик і порук) дрібним, малим та середнім підприємствам та особам, що започатковують підприємницьку діяльність. Організації, зареєстровані у ВСП – це, наприклад, агентства регіонального і місцевого розвитку, центри підтримки бізнесу, промислово-торгівельні палати, а також фонди й товариства, що діють неприбутково.

В рамках ВСП діють групи осередків, що надають різні види послуг. Однією з них є Крайова Мережа Інновації (КМІ), у якій сконцентровано центри ВСП, що спеціалізуються в на-

данні послуг по консультуванню з питань проінноваційного характеру. Завдання КМІ є насамперед допомога у сфері створення умов реалізації інноваційних заходів на підприємствах сектору МСП.

Центри ВСП зареєстровані Польським агентством розвитку підприємництва в реєстрі, який ведеться відповідно до Закону про ПАРП та згідно з Розпорядженням Міністра економіки про ВСП для МСП [4]. Система ВСП побудована й працює з 1996 року, але тільки в 2005 році (завдяки виданому розпорядженню Міністра економіки та внесенню змін до Закону про ПАРП) система знайшла відбиток у польському законодавстві. Одночасно всі центри ВСП повинні були повторно подавати заявки на реєстрацію. Всі центри ВСП зобов'язані:

- мати технічний та економічний потенціал, необхідний для того, щоб належним чином надавати мікропідприємцям, малим і середнім підприємствам та суб'єктам, що започатковують господарську діяльність консультаційні, інформаційні, фінансові послуги та організувати тренінги;
- забезпечувати виконання послуг особами, які мають відповідну кваліфікацію;
- мати систему якості пропонуванних послуг;
- дотримуватись в своїй діяльності засад професійної етики.

На 30 червня 2005 року в реєстрі ВСП зареєстровано 181 центр, який надавав послуги в 189 місцевостях території Республіки Польща. По видах послуг відповідно:

- консультаційні загального характеру – 143 центри,
- консультаційні проінноваційного характеру – 19 центрів,
- тренінги – 154 центри,
- інформаційні послуги – 140 центрів,
- фінансові – надання гарантій – 15 центрів,
- фінансові – надання позик – 41 центр.

На сьогодні найбільш актуальним для української системи підтримки МСП є організація ефективної фінансової підтримки бізнесу. Розвиток інноваційної діяльності підприємництва також потребує відчутнішого сприяння з боку держави. Реалізація даних напрямів в Україні перебуває на етапі встановлення, тому пропонуємо зосередити увагу на певних досягненнях саме в цих сферах у Республіці Польща.

1. Розвиток інновацій та технологій

ПАРП реалізує проекти, які скеровані на пропагування й розвиток інноваційних проектів, створення інноваційних структур, в тому числі підрозділів досліджень та розвитку, а також стимулює обмін технологіями. Одним із проектів, що реалізується в даний час, є «Створення та підтримка Порталу інформації» [5]. В Інтернет-мережі на даному Порталі знаходиться інформація про сприяння інноваційності й обміну технологіями, в тому числі доступності нових технологій та джерел фінансування інновацій, щодо діючих програм сприяння іннова-

ційності. Також за допомогою такого порталу як Академія ПАРП [6] Агентство реалізує тренінги з використанням технологій дистанційного навчання (навчання на відстані за допомогою комп'ютера та Інтернету). На порталі можна знайти пропозиції тренінгів у сфері підприємництва: «Як започаткувати власну справу», «Бізнес-план», «Дослідження ринку», «Структурні фонди для підприємців», «Принципи подання заявки на державне замовлення», «Безпека та гігієна праці у секторі МСП».

Ми вже згадували про Крайову мережу інновацій (КМІ), яка працює в системі підтримки МСП в Польщі. Це центри ВСП, які виконують наступні завдання:

- надають консультаційні послуги проінноваційного характеру;
- приймають активну участь в проектах КМІ;
- обмінюються в робочому порядку інформацією та досвідом з іншими осередками, поповнюючи базу КМІ;
- мають врегульовану, постійну співпрацю з дослідницькими інституціями стосовно надання послуг або являють собою відокремлену організаційну одиницю наукового інституту.

Ще можна відзначити, що з метою підвищення використання сучасних технологій, ПАРП щороку організує конкурс під патронатом Голови Ради Міністрів «Польський Продукт Майбутнього». Метою конкурсу є пропагування та розповсюдження досягнень творчих інноваційних виробів і технологій, які мають шанс бути успішними на польському ринку.

2. Фінансова підтримка МСП

Проблеми МСП, пов'язані із доступом до зовнішніх джерел фінансування, стали підґрунтям прийняття польським Урядом у 2002 році документу «Урядова програма розбудови системи позикових і гарантійних фондів для МСП в період 2002-2006 рр. «Капітал для підприємливих». Йде мова про проблеми, з якими зіштовхуються МСП при спробі отримати банківський кредит, такі як: брак кредитної історії, відсутність або недостатнє забезпечення кредиту, складність подання стандартних заяв на отримання кредиту, а також неможливість проведення банками стандартної процедури аналізу кредитоспроможності позичальника, оскільки МСП в переважній більшості застосовують спрощену бухгалтерію. З метою протидії зазначеним проблемам в програмі «Капітал для підприємливих» передбачено побудову «інтегрованої, ефективної системи регіональних і місцевих фінансових інституцій для полегшення доступу МСП до зовнішнього фінансування». В рамках системи планувалось сформулювати мережу сильних регіональних, рівномірно розмішених на території країни місцевих позикових і гарантійних фондів, що й було зроблено.

Відповідно до положень зазначеної вище урядової програми інституціями, які відповідають за створення системи гарантійних і позикових фондів, є ПАРП та Банк національного господарства (БНГ, Bank Gospodarstwa Krajowego).

ПАРП є основною інституцією, яка відповідає за фінансову допомогу діючим й новоствореним позиковим та гарантійним фондам. Допомога надається у формі дотацій на збільшення капіталу. До 2004 року, в основному, використовувались кошти ЄС з підготовчих програм «Phare», а далі – ресурси надходили зі Структурних Фондів ЄС. Слід відмітити, що в усіх випадках фінансування програм за рахунок коштів ЄС, держава також підтримує такі програми, дофінансовуючи їх власними бюджетними ресурсами. Фінансове забезпечення найважливіших програм наступне.

В рамках підготовчої програми Phare 2002 “Підприємництво в Польщі – регіональна програма підтримки МСП” були надані гарантійним фондам дотації у розмірі 2 120,09 тис. євро, а в рамках Phare 2003 – 743 тис. євро.

На реалізацію Секторної операційної програми “Підвищення конкурентоспроможності підприємств “Покращення доступу до зовнішнього фінансування інвестицій підприємств” спрямовано фінансові ресурси ЄС (з Європейського фонду регіонального розвитку) та державного бюджету Польщі в розмірі 218,95 мільйонів євро.

Діяльність БНГ концентрується на підтримці гарантійних фондів. БНГ в рамках реалізації програми “Капітал для підприємливих” в період 2003-2004 років викупив частки статутного капіталу в 13 гарантійних фондах, спрямувавши суму майже 27,2 млн. злотих.

Розглянемо основні умови збільшення капіталу позикових та гарантійних фондів в рамках реалізації даних програм, а також результати їх фінансової підтримки.

Здебільшого як до позикових, так і до гарантійних фондів було покладено такі вимоги: бути юридичними особами з місцезнаходженням на території Республіки Польща, працювати не для одержання прибутку або прибуток повинен призначатися для реалізації цілей, пов'язаних з діяльністю ПАРП. Вимагалось також, щоб фонд мав необхідний економічний й технічний потенціал для надання позик / гарантій та щоб його працівники володіли відповідною для цього компетенцією. Внаслідок програм збільшення капіталу гарантійних та позикових фондів ними досягнуто таких результатів діяльності:

1) Гарантійні фонди. На кінець 2004 року, гарантійні фонди надали від початку своєї діяльності біля 7 тис. гарантій, з них майже 1/3 – в 2004 році. Загальна сума наданих гарантій від початку діяльності фондів перевищує 400 млн. злотих; вартість гарантій, наданих у 2004 році – майже 133 млн. злотих. Показником ефективності діяльності гарантійних фондів служить також показник кількості створених робочих місць. У 2004 році надані гарантії посприяли створенню біля 1 545 робочих місць.

2) Позикові фонди. На кінець червня 2005 року позикові фонди мали в своєму розпорядженні капітал вартістю в 468,4 млн. злотих. Від початку своєї діяльності вони надали 103,7 тис. позик вартістю в 1 467,5 млн. злотих. Фон-

ди сприяли утворенню 38,2 тис. нових робочих місць.

Повернімося до України. Хотілося б знову зосередити увагу на важливості нафтогазової промисловості на сучасному етапі розвитку суспільно-економічних відносин, яка є одним із рушіїв національної економіки. Хоча й діяльність у нафтогазовому комплексі завжди вимагала значних вкладень капіталу, матеріальних і трудових ресурсів, що складають ліву частку собівартості продукції, проте кількість суб'єктів підприємництва із сектора малого та середнього бізнесу, які працюють в даній сфері економіки, повільно, але збільшується. Щодо уваги з боку держави до розвитку нафтогазової промисловості в Україні, то вона таки приділяється. На підтвердження цього, для прикладу, відмітимо, що Національною програмою «Нафта і газ України до 2010 року» та Державною програмою «освоєння вуглеводневих ресурсів українського сектора Чорного та Азовського морів» розроблено стратегію робіт в галузі з максимального забезпечення економіки України вуглеводневими ресурсами власного видобутку з врахуванням збереження навколишнього середовища та вирішення соціальних питань. Варто зосередити вплив держави на розвиток малого й середнього бізнесу, на залучення його до сфери промислового виробництва, нафтогазового комплексу, що є неможливим без побудови ефективної моделі його підтримки.

Погодимося з думкою автора [7], що, здійснюючи оцінку результативності та якості системи державної підтримки підприємництва, необхідно враховувати як економічний ефект від налагодження окремих регулюючих механізмів (додатковий дохід, отриманий від реалізації програм розвитку підприємництва, приріст надходжень у бюджету та позабюджетні фонди), так і соціальний позитивний вплив (створення робочих місць, зменшення рівня безробіття, формування «середнього класу», створення конкурентного середовища на відповідних ринках підвищення іміджу та захищеності ведення підприємницької діяльності). Тому перед впровадженням будь-якої програми державного сприяння розвитку МСП слід обґрунтувати доцільність такого впровадження на основі оцінки ефекту від реалізації програми, як економічного, так і соціального. Також варто дотримуватись світового досвіду практичного впровадження окремих проектів, програм підтримки малого й середнього бізнесу.

На основі проведеного аналізу можна виділити певні моменти з польського досвіду підтримки підприємництва, які позитивно вразили автора даної статті при їх дослідженні, а також такі, що можуть бути спроектовані на вітчизняну систему сприяння розвитку бізнесу.

Частка участі малого підприємництва у формуванні внутрішнього валового продукту Республіки Польща складає 38,3% (для порівняння, в Україні – 11%); на малих та середніх підприємствах в Польщі зайнято 68% усього працездатного населення. Можна зробити висновок, що державна підтримка малого та сере-

днього бізнесу в цій країні є відчутною. Це підтверджується також й тим, що інфраструктуру сприяння підприємництва, яка активно працює, формують численні інституції бізнес-середовища, в тому числі й науково-дослідні установи, центри при навчально-освітніх закладах, організації органів місцевого самоврядування.

Звичайно, обсяг фінансування програм підтримки підприємництва суттєво збільшився у 2004 році в зв'язку із вступом Польщі до складу ЄС, проте і до того моменту в країні досить успішно працювало ряд підготовчих програм, таких як: PHARE, ISPA, SAPARD. Варто відзначити, що протягом усього періоду спостерігається підтримка діяльності міжнародних програм з боку Уряду Республіки Польща. Більш активне впровадження урядової політики, направленої на розвиток МСП, розпочалось з 2002 року.

Дії країн – членів ЄС у сфері надання державної допомоги для МСП є скоординованими, механізм функціонування даної системи є чітко визначеним та встановленим прозорі «правила гри» держав – учасниць та Єврокомісії. Це в свою чергу виключає непорозуміння та зловживання з боку окремих суб'єктів, оскільки дозволяє проводити моніторинг виконання взятих на себе зобов'язань. Така ситуація отримала відображення і у системі підтримки підприємництва всередині країни (приклади: уніфікована методика роботи суб'єктів оточення бізнесу, стандартизація процесів впровадження програми підтримки підприємництва та якості бізнес-послуг, вузька спеціалізація праці).

Напрямки дій Уряду щодо МСП охоплюють широкий спектр діяльності; відчувається розуміння державою важливості ролі малого й середнього бізнесу та необхідності його становлення як окремого вагомого сектора економіки країни.

Система підтримки МСП хоч й характеризується численною кількістю суб'єктів інфраструктури сприяння бізнесу, проте є логічно структурованою. Це підтверджується існуванням та розвитком з 1996 року осередків ВСП, а також ефективною роботою ПАРП в сфері формування інституційного середовища МСП.

Між організаціями, які займаються підтримкою підприємництва в Польщі, існує тісна взаємодія, координація діяльності та кооперація, що дозволяє їм комплексно обслуговувати клієнтів, обмінюватись позитивним досвідом й стимулює їх працю для підприємців. Для прикладу, в мережі центрів ВСП активно проводиться рекламна діяльність стосовно роботи осередків та їх послуг (інформаційні буклети, публікації, оголошення), проводяться спільні конференції, семінари, тренінги для консультантів.

Покладено високий рівень вимог до центрів ВСП. Наприклад, осередки ВСП зобов'язані запровадити й застосовувати системи якості ISO 9001:2001 як відносно організації внутрішньої роботи й співпраці в рамках мережі, так і стосовно надання усіх видів послуг підприємству. Також центри ВСП піддають-

ся періодичному аудиту. В той же час, ВСП – відкрита система, до неї приєднуються центри на добровільній основі, після того, як позитивно пройдуть аудит перед реєстрацією.

Урядова структура ПАРП є основною фігурою при впровадженні політики підтримки підприємництва в Польщі. Роль даної організації не носить декларативний характер, а підтверджується практичними досягненнями в роботі. Такий досвід варто взяти до уваги; найбільш доцільним в цьому контексті є налагодження співпраці ПАРП з Українським фондом підтримки підприємництва, який має аналогічні завдання діяльності в Україні. До того ж, своєю політикою Уряд Польщі задекларував, що «дуже важливим є обмін та пропагування найкращого досвіду стосовно підтримки МСП на міжнародній арені». ПАРП укладено договір про спільну діяльність в даному спрямуванні лише з однією установою з України – Державним комітетом з питань регуляторної політики та підприємництва.

Надзвичайно цікавим прикладом є відносини взаємодії ПАРП та мережі РІФ, оскільки вони стимулюють конкуренцію між регіональними структурами. В Україні, в переважній більшості випадків, Український фонд підтримки підприємництва виступає співзасновником окремих Регіональних фондів; а в Польщі ПАРП на конкурсній основі обирає регіональні інституції оточення бізнесу й укладає з ними договори про співпрацю при реалізації програм на кожні 5 років. Це означає, що структура, відповідальна за впровадження державної політики сприяння розвитку підприємництва на окремому регіональному рівні, може змінюватись кожні п'ять років. Тобто вибрана обласна організація повинна постійно доводити свою спроможність виконувати дане завдання, показувати ефективну роботу. Такий позитивний приклад може знайти своє застосування в Україні переважно на районних, місцевих рівнях, де з тих чи інших причин не створено місцевих Фондів підтримки підприємництва. Регіональному фонду доцільно обирати шляхом проведення конкурсу місцеву установу для співпраці, стимулюючи тим самим активність інфраструктури підтримки підприємництва на відповідній території.

Функціонування структур, які полегшують доступ підприємства до фінансових ресурсів, зокрема позикових та гарантійних фондів, є традиційною світовою практикою та необхідним фінансовим інструментом при реалізації завдань економічної політики, спрямованої на розвиток МСП. Такі інституції не створюють конкуренції банківським та іншим фінансовим установам, а підтримка їх діяльності з боку держави забезпечить формування міцного сектору МСП в країні.

Література

- 1 Дрига С.Г. Негативні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні // Паритет: Інформаційно-аналітична всеукраїнська газета. – 2006. – вид.10.11.06, №1(1). – С.4.
- 2 Дрига С. Стратегічне управління розбудовою малого підприємництва в Україні // Вісник КНТЕУ: Науково-практичний журнал. – 2006. – №4.– С.11-17.
- 3 www.eur-lex.europa.eu/en/index.htm
- 4 www.parp.gov.pl
- 5 www.pi.gov.pl
- 6 www.akademia.parp.gov.pl
- 7 Лігоненко Л. Стратегія державної підтримки підприємницької діяльності в Україні // Вісник КНТЕУ. – 2006. – № 4. – С.5-11.